

Udskriftsdato: 9. januar 2026

CIS nr 9569 af 27/06/2025 (Gældende)

Cirkulæreskrivelse om anvendelse af magt over for indsatte i kriminalforsorgens institutioner

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: Justitsmin.,
Direktoratet for Kriminalforsorgen, j.nr. 25-61-0021.

Cirkulæreskrivelse om anvendelse af magt over for indsatte i kriminalforsorgens institutioner

1. Indledning

Reglerne om anvendelse af magt findes i § 62 i straffuldbyrdsloven. I medfør af lovens § 62, stk. 5, § 105, stk. 2, og § 111, stk. 3, samt retsplejelovens § 766, 1.-3. pkt., er udstedt bekendtgørelse om anvendelse af magt over for indsatte i kriminalforsorgens institutioner (magtanvendelsesbekendtgørelsen).

Straffuldbyrdslovens § 62 og magtanvendelsesbekendtgørelsen gælder for anvendelse af magt over for indsatte i alle kriminalforsorgens institutioner.

Efter direktoratets beslutning må personalet i kriminalforsorgens udslningsfængsler som hidtil ikke udøve magt efter dette regelsæt. En narkotikahundefører, som deltager i en razzia i et udslningsfængsel, vil derimod kunne anvende magt over for en indsat i et udslningsfængsel i henhold til reglerne om anvendelse af magt.

Det er forudsat, at der i kriminalforsorgsområdet fastsættes interne regler om, hvem der er bemyndiget til at træffe bestemmelse om anvendelse af magt, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 1, stk. 2.

I forbindelse med anvendelse af magt og valg af magtmiddel efter straffuldbyrdslovens § 62, stk. 1, skal det sikres, at proportionalitetsprincippet i § 62, stk. 3, og skånsomhedsprincippet i § 62, stk. 4, indgår i vurderingen. Særligt for så vidt angår greb henledes opmærksomheden på, at når en indsat skal flyttes fra en lokalitet til en anden, vil brug af håndjern eller håndjernstransportbælte normalt være et mere hensigtsmæssigt og skånsomt sikringsmiddel end førergreb.

Som det fremgår af magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2, må der kun anvendes greb, skjold, stav, peberspray og tåregas i overensstemmelse med retningslinjer fra Direktoratet for Kriminalforsorgen.

2. Anvendelse af peberspray

Peberspray er et særligt farligt magtmiddel, som kan forårsage bl.a. åndedrætsproblemer, kvalme, opkastning, brystmerter og allergi og i stærke doser bl.a. lungeskader, og som derfor ikke bør anvendes i lukkede rum.

Et magtmiddels farlighed har betydning for vurderingen af, hvornår en magtanvendelse kan anses for at have været strengt nødvendig. At peberspray anses for at være et særligt farligt magtmiddel medfører derfor, at kravene til, hvornår dets anvendelse er strengt nødvendigt, skærpes i forhold til andre magtmidler, der ikke har samme farlighed. Dette indebærer bl.a. følgende:

– Peberspray må på grund af midlets særlige farlighed kun anvendes, når det findes strengt nødvendigt, og andre mindre indgribende magtmidler i den konkrete situation ikke kunne have været anvendt. Der skal inddrages forskellige momenter i vurderingen, bl.a. om der er tale om en pludseligt eller tilfældigt opstået situation, eller om der har været tid og mulighed for at planlægge aktionen og træffe de nødvendige foranstaltninger. Formålet med at igangsætte et indgreb, herunder at gå ind i en indsats celle, skal

indgå i vurderingen af behovet for at gøre det. Et formål om at forhindre selvskade må betragtes som en mere presserende og nødvendig grund for at gå ind på cellen end materiel skade.

– Peberspray bør aldrig anvendes mod indsatte bragt under kontrol, eller hvis planlægning og forberedelse kan sikre, at den indsatte bringes under kontrol med andre magtmidler, der i den konkrete situation vurderes mindre indgribende.

– Peberspray kan, når det er strengt nødvendigt, f.eks. anvendes i tilfælde, hvor den indsatte gør – eller med overvejende sandsynlighed må forventes at ville gøre – voldsom modstand imod personalets indgreb, og det er sikkerhedsmæssigt nødvendigt at holde afstand til den indsatte.

– Peberspray kan, når det er strengt nødvendigt, f.eks. anvendes i tilfælde, hvor den indsatte gør – eller med overvejende sandsynlighed må forventes at ville gøre – aktiv modstand imod personalets indgreb, hvis det fysiske styrkeforhold imellem de ansatte og den/de indsatte ville umuliggøre gennemførelse af indgrebet.

Før peberspray anvendes, skal det tilkendegives den indsatte, at peberspray vil blive anvendt, hvis personalets påbud ikke efterkommes, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 6, stk. 1. Det skal så vidt muligt sikres, at den indsatte har mulighed for at efterkomme påbuddet. I en akut situation kan anvendelse af peberspray være strengt nødvendig uden forudgående advarsel, hvis en farlig situation tilsiger det, jf. bekendtgørelsens § 6, stk. 2.

3. Adgang til at bære peberspray

Det fremgår af magtanvendelsesbekendtgørelsens § 4, stk. 1, 1. pkt., at peberspray må bæres i lukket fængsel og i arresthus (hvilket også omfatter lukkede fængselsafdelinger og arrestafdelinger). Det er besluttet, at peberspray i disse institutioner bæres som en del af fængselsbetjentenes almindelige personlige udrustning. Af § 4, stk. 1, 2. pkt., fremgår det, at peberspray herudover kun må bæres, hvis der foreligger en særlig risikosituation, hvor anvendelse af peberspray kan blive strengt nødvendig.

Kriminalforsorgsområdet skal udarbejde retningslinjer for, hvem i kriminalforsorgsområdet der kan træffe bestemmelse om, at betingelserne for udlevering af peberspray er opfyldt i de særlige risikosituationer, som er nævnt i magtanvendelsesbekendtgørelsens § 4, stk. 1, 2. pkt., og at dette magtmiddel derfor må bæres, jf. § 4, stk. 3.

Nedenfor under pkt. 3.1. er nærmere angivet, i hvilke situationer den, der er bemyndiget hertil, kan give tilladelse til, at der udleveres og bæres peberspray.

3.1. Den, der er bemyndiget hertil, vil kunne give tilladelse til, at der udleveres og bæres peberspray i følgende særlige risikosituationer, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 4, stk. 1, 2. pkt.:

A. Akut opståede særlige risikosituationer i åbne fængsler.

– Hvor der har været en konkret episode med særlig fare eller risiko, f.eks. en episode med en voldsom indsat eller gruppe af indsatte, og det vurderes, at personalet af sikkerhedsmæssige grunde har behov for at bære peberspray i en periode.

B. Andre særlige risikosituationer.

– På alle transporter af indsatte og ledsagede udgange i medfør af udgangsbekendtgørelsens § 31, stk. 1, nr. 3 og 4. For så vidt angår ledsagede udgange drejer det sig om retsmøder, udgange til offentlige myndigheder og lægeundersøgelse eller behandling, hvor indsattes tilstedeværelse er påkrævet. Der er således tale om transporter eller udgange, som normalt skal gennemføres, også selvom misbrugsrisikoen vurderes at være høj. Baggrunden for, at der foreligger en særlig risikosituation, er, at personalet ved transport og de omhandlede udgange kan komme ud for alvorlige sikkerhedsmæssige situationer under transporten eller udgangen, herunder flugtforsøg, befrielsesaktioner og trafikuheld, og idet personalet ikke har mulighed for at hente peberspray eller få personalemæssig opbakning fra institutionen, hvis behovet opstår.

– På nattjeneste i åbne fængsler. Baggrunden herfor er, at personaletætheden om natten er på et minimum, og personalet derfor ikke har den samme mulighed for personalemæssig opbakning som i dagtimerne, hvis der skulle opstå en truende situation.

– På hospitalsvagter. Baggrunden herfor er, at personalet som oftest er alene, og at det ikke er muligt at få opbakning fra kolleger i institutionen eller at hente institutionens peberspray, hvis en voldsom konfliktsituation opstår.

– For kriminalforsorgens hundeførere. Baggrunden herfor er, at hundeførerne som oftest arbejder alene og på fængslernes terræn, hvor indsatte også kan befinde sig. Her er der ikke mulighed for hurtigt at hente institutionens peberspray, hvis anvendelse af peberspray bliver strengt nødvendigt ud fra en sikkerhedsmæssig vurdering.

Hvis kriminalforsorgsområdet vurderer, at der er behov for, at personalet som følge af en særlig bemyndigelse har ret til at bære peberspray i andre situationer end de ovenfor nævnte, skal spørgsmålet forelægges for direktoratets Koncern Sikkerhed.

Peberspray må herudover kun bæres, hvis det vurderes, at der konkret foreligger en særlig risikosituation, hvor anvendelse af peberspray kan blive strengt nødvendig (f.eks. ved en ledsaget udgang i medfør af udgangsbekendtgørelsens § 31, stk. 1, nr. 1 og 2, § 31, stk. 2, § 35 eller § 40, stk. 2, hvis det konkret vurderes, at anvendelse af peberspray kan blive strengt nødvendig).

4. Adgang til at bære stav

Det fremgår af magtanvendelsesbekendtgørelsens § 4, stk. 2, at stav kun må bæres, hvis der foreligger en særlig risikosituation, hvor anvendelse af stav kan blive strengt nødvendig.

Kriminalforsorgsområdet skal udarbejde retningslinjer for, hvem i kriminalforsorgsområdet der kan træffe bestemmelse om, at betingelserne for udlevering af stav er opfyldt i de særlige risikosituationer, som er nævnt i bekendtgørelsens § 4, stk. 2, og at dette magtmiddel derfor må bæres, jf. § 4, stk. 3.

Nedenfor under pkt. 4.1. er nærmere angivet, i hvilke situationer den, der er bemyndiget hertil, kan give tilladelse til, at der udleveres og bæres stav.

4.1. Den, der er bemyndiget hertil, vil kunne give tilladelse til, at der udleveres og bæres stav i følgende særlige risikosituationer, jf. § 4, stk. 2:

– På alle transporter af indsatte og ledsagede udgange i medfør af udgangsbekendtgørelsens § 31, stk. 1, nr. 3 og 4. For så vidt angår ledsagede udgange drejer det sig om udgange til retsmøder, udgange til offentlige myndigheder og lægeundersøgelse eller behandling, hvor indsatte tilstedeværelse er påkrævet. Der er således tale om transporter eller udgange, som normalt skal gennemføres, også selvom misbrugsrisikoen vurderes at være høj. Baggrunden for, at der foreligger en særlig risikosituation, er, at personalet ved transport og de omhandlede udgange kan komme ud for alvorlige sikkerhedsmæssige situationer under transporten eller udgangen, herunder flugtforsøg, befrielsesaktioner og trafikuheld, og idet personalet ikke har mulighed for at hente stav eller få personalemæssig opbakning fra institutionen, hvis behovet opstår.

– På særligt sikret afdeling og fokusafdeling. Baggrunden herfor er, at de indsatte på sådanne afdelinger kan være særligt udadreagerende og voldsparate.

– På en modtagelsesafdeling i lukket regi. Baggrunden herfor er, at personalets kendskab til nyligt indsatte kan være meget begrænset, sammenholdt med at nyligt indsatte kan være i en mere stresset situation.

– På hospitalsvagter. Baggrunden herfor er, at personalet som oftest er alene, og at det ikke er muligt at få opbakning fra kolleger i institutionen eller at hente institutionens stav, hvis en voldsom konfliktsituation opstår.

Hvis kriminalforsorgsområdet vurderer, at der er behov for, at personalet som følge af en særlig bemyndigelse har ret til at bære stav i andre situationer end de ovenfor nævnte, skal spørgsmålet forelægges for direktoratets Koncern Sikkerhed.

Stav må herudover kun bæres, hvis det vurderes, at der konkret foreligger en særlig risikosituation, hvor anvendelse af stav kan blive strengt nødvendig.

5. Magtanvendelse som nødværge

Udover de regler, der fremgår af loven og magtanvendelsesbekendtgørelsen, kan kriminalforsorgsområdet anvende magt efter dansk rets almindelige regler om nødværge i straffelovens § 13, herunder for at forhindre en indsats undvigelse, f.eks. under en transport.

6. Krav til dokumentation af ledelsesmæssig kontrol

Der skal ved magtanvendelse så hurtigt som muligt udfærdiges rapport i Klientsystemets magtanvendelsesmodul, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 8 og kriminalforsorgens rapportskrivningshåndbog. Det skal i den forbindelse fremgå, at den indsatte er orienteret om muligheden og tidsfristen for at klage til Direktoratet for Kriminalforsorgen over en magtanvendelse foretaget af et kriminalforsorgsområde, jf. bekendtgørelsens § 9.

Der skal efter anvendelse af (alle) magtmidler ske en ledelsesmæssig kontrol og godkendelse af den konkrete anvendelse, herunder at der er tilstrækkelig begrundelse og dokumentation i sagen. Den ledelsesmæssige kontrol skal fremgå af klientsystemet.

7. Krav til magtmidlers beskaffenhed og opbevaring m.v.

Der må kun anvendes skjolde, stave, peberspray og tåregas, som er godkendt af Direktoratet for Kriminalforsorgen. Disse bestilles via kriminalforsorgens e-handel.

Skjoldene må ikke komme i kontakt med rengøringsmidler, der indeholder ammoniakopløsninger som f.eks. salmiakspiritus eller tetrachlor, idet skjoldene derved kan nedbrydes og miste brudstyrke og gennemsigtighed.

Stave opbevares af institutionen på betryggende måde i særlige stavdepoter efter regler, der fastsættes af kriminalforsorgsområdet. Opbevaring skal ske under sådanne forhold, at udlevering efter § 4, stk. 2, hurtigt kan ske.

Peberspray opbevares af institutionen på betryggende måde i særlige peberspraydepoter efter regler, der fastsættes af kriminalforsorgsområdet. Opbevaring skal ske tørt og ikke for varmt og under sådanne forhold, at udlevering efter magtanvendelsesbekendtgørelsens § 4, stk. 1, 2. pkt., hurtigt kan ske. Det påhviler kriminalforsorgsområdet at foretage registrering af serienumre ved modtagelse i institutionen, inddragelse og ombytning af peberspray.

Brugte beholdere bortskaffes via kontrolleret affald for at undgå misbrug.

Skrivelse nr. 9571 af 3. juli 2023 om bekendtgørelse om anvendelse af magt over for indsatte i kriminalforsorgens institutioner bortfalder.

Direktoratet for Kriminalforsorgen, den 27. juni 2025

INA ELIASSEN

/ Mette Kjølby